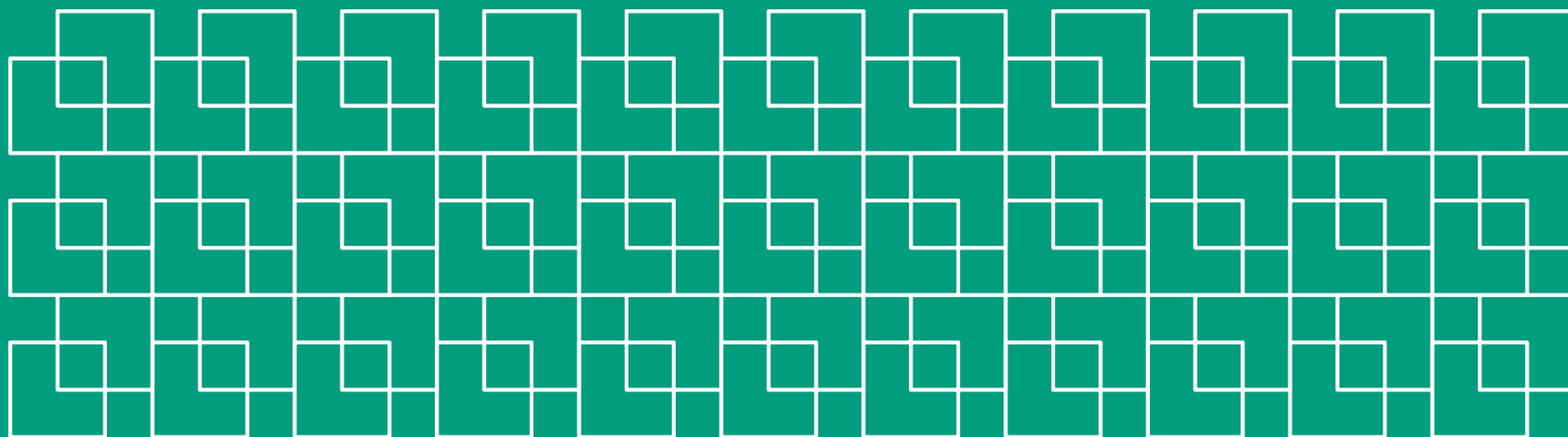

Allemannsretten og dens betydning - et skråblikk

Håvard Steinsholt
Institutt for eiendom og juss
Oslo, 4. Mai 2023

Allemannsrett: Definisjon

1. *“En “allemannsrett” er en lovlig adgang for alle til bestemt bruk av visse typer arealer eller ressurser, uavhengig av eiendoms- og eierforhold...*
2. *... bruken er beskrevet som allemannsrett i lov eller sikker sedvane.”* (Steinsholt)

Privat men allmenn adgang

AVGRENSING / RAMMER for allemannsrett (ferdsel) i dag

1. Aktivitetsform

ikke-motorisert ferdsel og aktivitet
også organisert og kommersiell,
(ikke bare «friluftsliv»)

2. Areal-type «Slik arealet visuelt framstår»

UTMARK - Negativt definert!

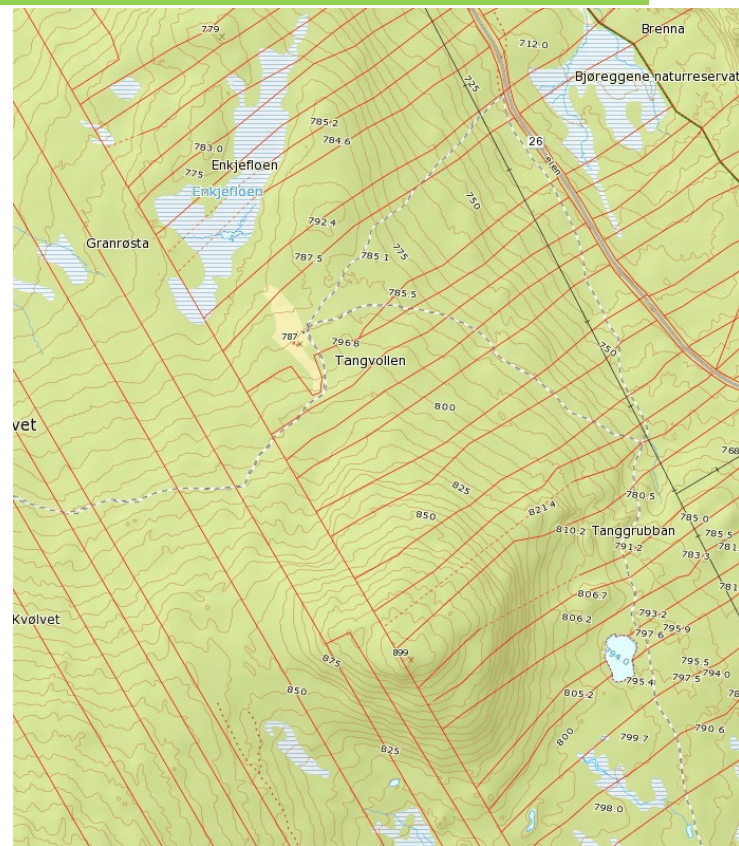
INNMARK, LIKE MED INNMARK,
«privatlivssoner»

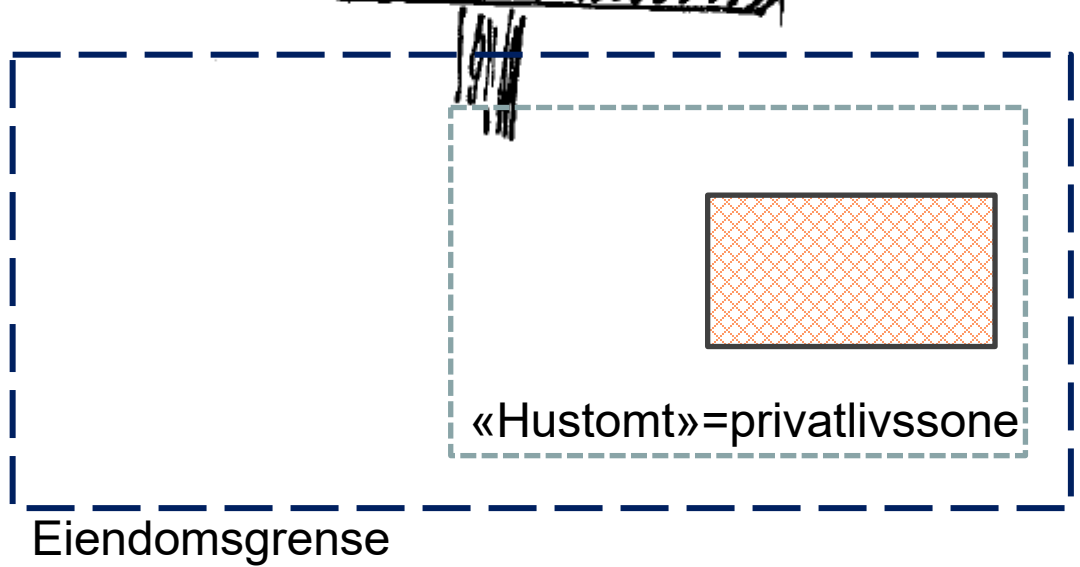
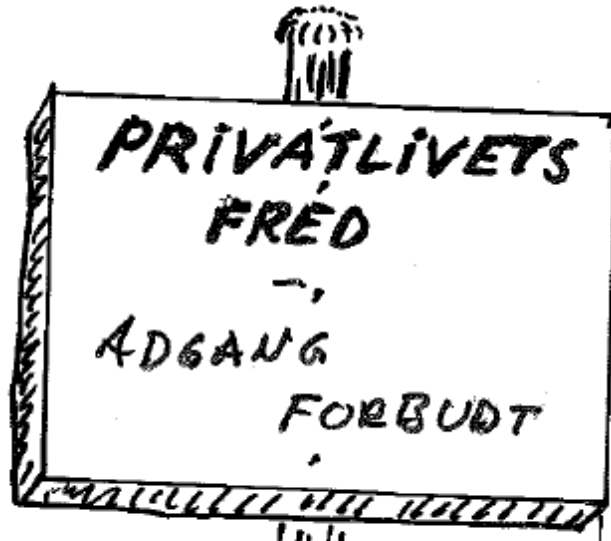
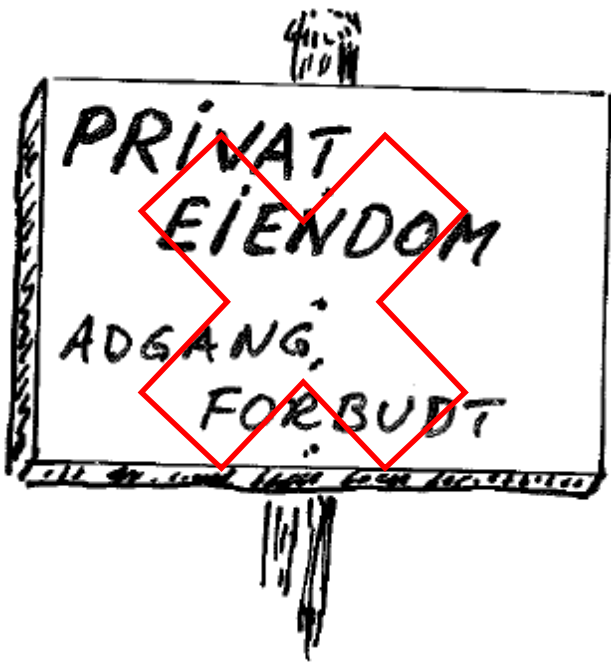
3. Faktiske / sannsynlige konsekvenser

(tålegrense: skade /plage for eier/bruker (naturgrunnlaget, andre?).

4. Skikk og bruk? (gjensidig kunnskap og aksept)

(uenighet, krangel - men lite konflikt)

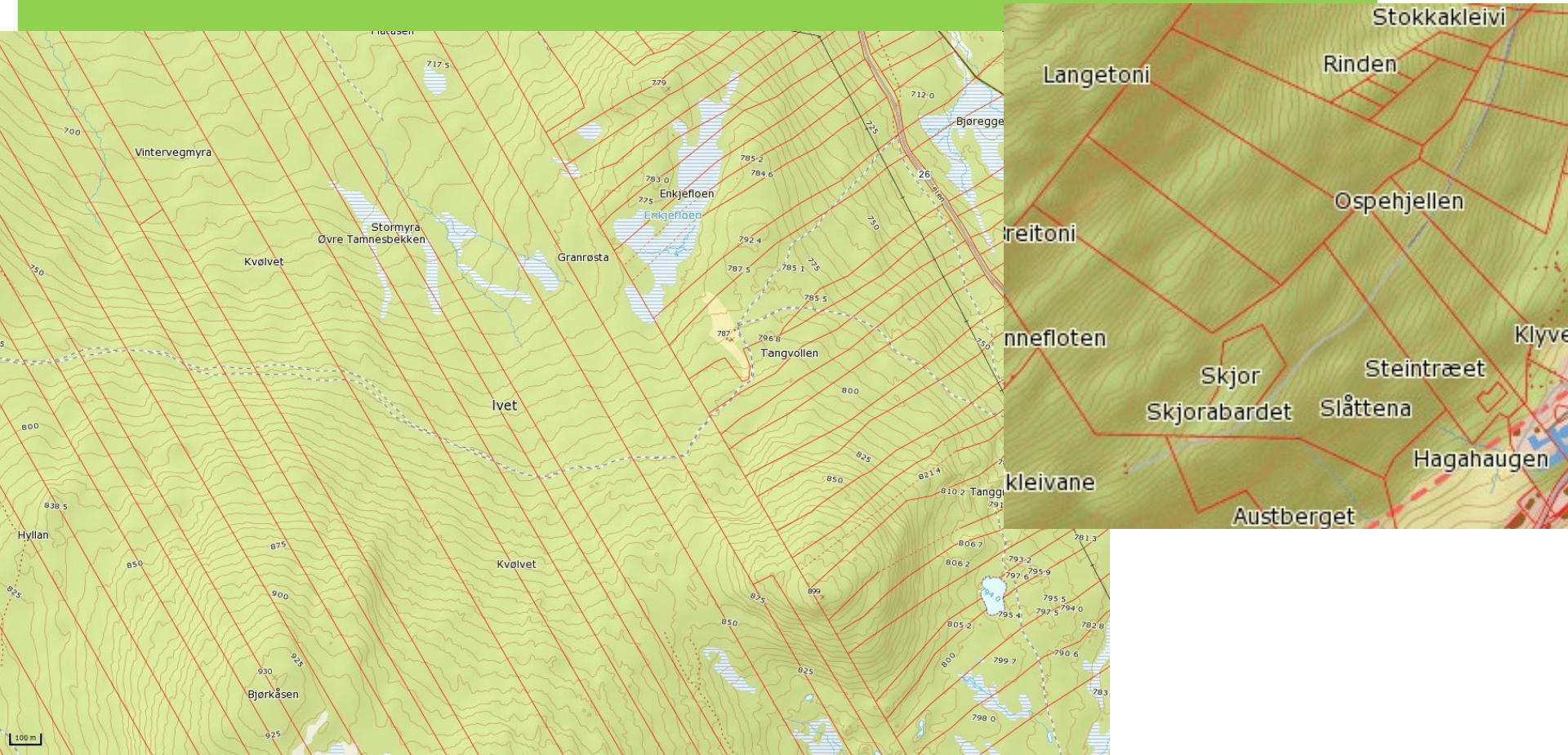

Hvis vi ikke hadde hatt allemannsretter....

- 1. For (grupper av) allmennheten**
- 2. For grunneieres egen bruk**
- 3. For det offentlige**

Kostnader ved all «lett utmarksbruk»

1. Praktiske kostnader (mer veier osv.)
2. Forhandlingskostnader (evt. ekspropriasjon...)
3. Flytting av aktiviteter og press til offentlige areal (eksisterende eller innkjøpt/ekspropriert)

Nødvendig for transport

Hulveier, Kroken, Vestby,
Kartverket:<https://hoydedata.no>

- Femte mosebok, 23-24: «*Når du kjem inn i annen manns vinmark, kan du eta så mykje druer du vil, til du blir mett. Men du må ikkje sankka i spann.*»
- 1683, Christian V Danske Lov av (ført videre i 1842: Lov angaaende Forbrydelser): «*fri for Straf*» å sanke eller plukke «*Nødder, som han på Stedet fortærer*». Videre og utan slik avgrensing «*...vilde Bær eller Blomster...*».
- 1274, Magnus Lagabøters Landslov: nødvendig beite, nattely, ved og trevirke under reise (til lands til skips). Jakt uten hund.

Nødvendig for transport

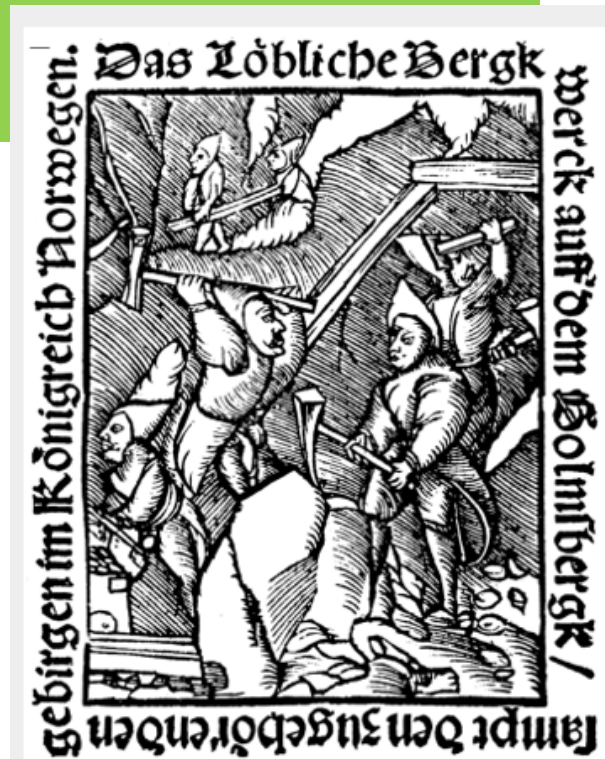
- 1798: Kancellipromemoria:
Amtet skal utstede «en trykt Plakat...
hvori det innskærpes, at Alle og
Enhver bør avholde sig fra at overkjøre
Andres Agre og Enger, efter at Jorden
er bleven blottet for Sne og Is».
- Presisert av HR 1886 (under sterk dissens) til IKKE å være «den almindelige
Retsopfatning» «at Alle og Enhver er berettiget til å tage Vintervei», sjøl om
«det vistnok er meget sædvanligt».
- Lov av 1848 / 1887: Ferdselsrett på vassdrag (herunder vintervei).
Forutsatt tidligere ved grensekonvensjon Norge - Russland av 1826.

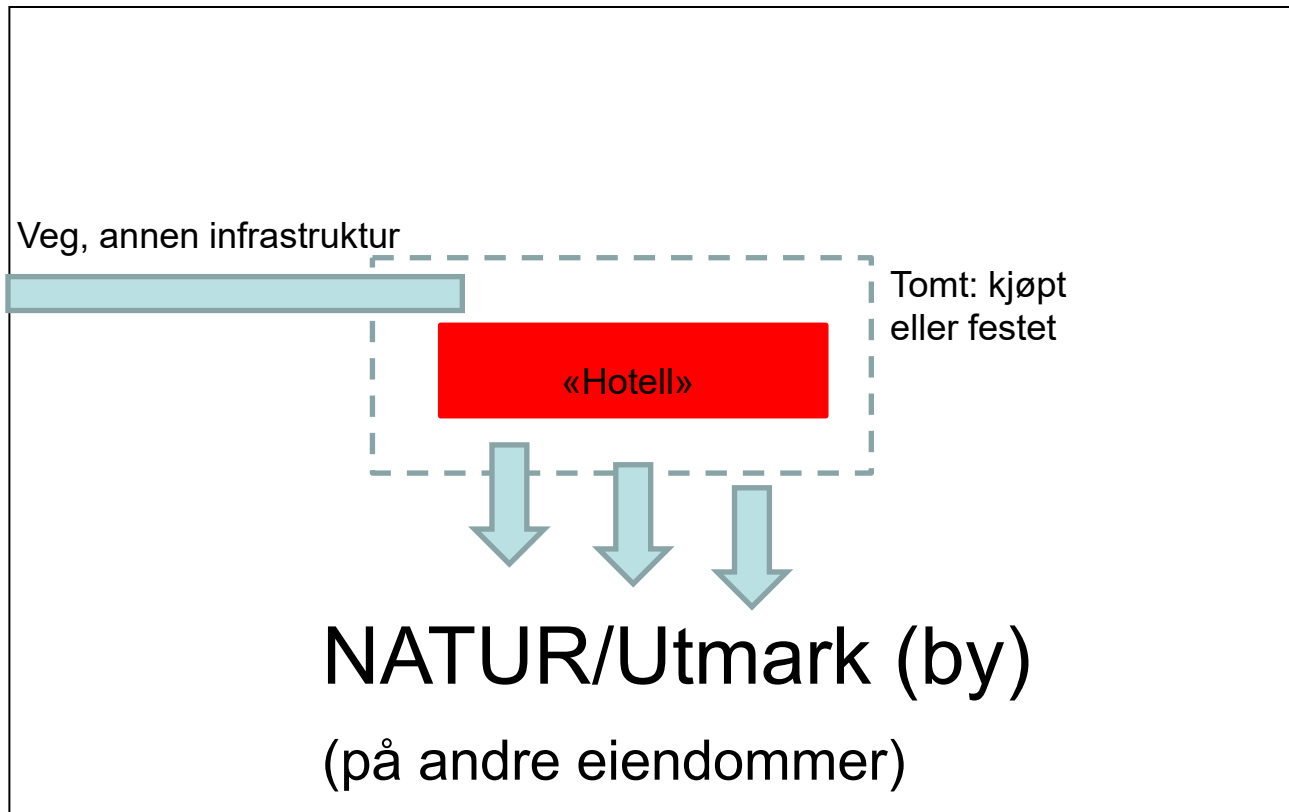

Nødvendig for mineralleiting (kartlegging, forskning), «matauke», organisert og kommersiell virksomhet.

- 1539, Bergordningen: “*Bergfrihetens prinsipp*” (allemannsrett til skjerping / muting)
- 1683, Christian V Danske Lov av (ført videre i 1842: Lov angaaende Forbrydelser): «*fri for Straf*» å sanke eller plukke «*Nødder, som han på Stedet fortærer*». Videre og utan slik avgrensing «*...vilde Bær eller Blomster...*».
- *Grunneieres «lett transport»: Forfølgelsesrett* ved jakt osv.
- *Militær aktivitet*
- *Organiserte tilbud (herunder idrett)*
- *Turisme*

«Det klassiske turisme-konseptet»

«Allemannsretten og den betydning?».....

...hvis vi ikke hadde hatt allemannsretter....??

ALLEMANNSRETTER ER IKKE NOE RART

Juridisk velkjent: «slektninger»

- «Uskyldig / uskadelig nyttesrett»: («ius innoxiae utilitatis»).
- Nødrett (nød / nødvendige behov?)
- Herrelaust gods («res nullius»)
- Den alminnelige handlefrihet:
  - «...alle beføielser som tilkommer enhver borger...»
  - «...«naturlige rettigheter...»
  - «...menneskerettigheter...» (Rynning 1928 s 2).

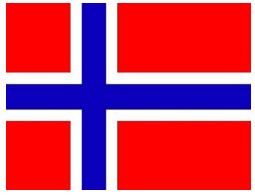
FNs menneskerettserklæring (1948)

(Art 13.1)

«Enhver har rett til å bevege seg fritt og til fritt å velge oppholdssted innenfor en stats grenser.»

Internasjonalt vanlig....

Fra tidlig invitasjon til dagen: «*Allemannsretten er en svært viktig del av norsk kulturarv, og den helt grunnleggende forutsetningen for friluftslivet og fri ferdsel i norsk natur. Den har vært en norsk sedvane fra uminnelige tider...*»

Prinsipp om "Right to roam" fastslått i *lov / forskrift* eller *sedvane*

NO, SE, ISL, FI, DK, SCO, ENG, DE, CH, AT, CZ, SK,
FR, IT, PL... IN, PK,.....

Forskjeller i «begrunnelse»

Forskjeller i detaljer (areal, telting, høsting...)

Forskjeller i muligheter for «ut-skvising»...

Unntak:

USA, Canada, Australia, New Zealand (?), *Færøyene (?)*...

Poster, Scotsbluff,
Nebraska, USA,
Brandley, 1979

INDIVIDUELL – KOLLEKTIV – ÅPEN:
 UNIVERSIELL (?) INNDELING I TYPER BRUK OG RETTIGHETER

Alle bruker “allemannsrett” – hver dag !

Adgang	«BYGD» («Vern» også viktig)	«BY» (Plan også viktig)	Inter- nett
INDIVIDUELL Innmark	Dyrking Hus / «tomt» / tun Tømmer – andre ressurser ...	Industri, hager, privathus, innkjørsler ...	@
KOLLEKTIV GRUPPE «KLUBB» Innmark	Felles: sameie, allmenning -beite -jakt -fiske	Boligsameier, borettslag; Interne lekeplasser, portrom trapper, tak ...	
ÅPEN ALLMEN Utmark	Ferdsel og opphold Høsting (avgrenset)	Vei - gate torg parker ...	

Betydning:

- **Stor, nær, spredt aktivitet**

- **Lave kostnader (bruk og avtaler)**

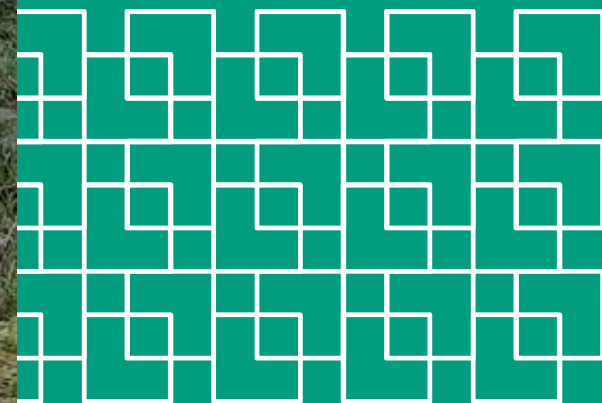
individuell bruk
organisert bruk
kommersiell bruk

det offentliges rolle

Takk
for
meg

IKKE avgrensninger!

- Allemannsrett omfatter **organisert bruk**.
- ... utøvelsen er **gratis** – men kan **indirekte** utnyttes **kommersielt** (også høsting)
- Bruk av allemannsrett på **eget ansvar**.

- **Friluftsloven (1957) §1 (1996)**

«Formålet med denne loven er å verne friluftslivets **naturgrunnlag** og sikre almenhetens rett til ferdsel, opphold m.v. **i naturen**, slik at muligheten til å utøve **friluftsliv** som en **helsefremmende, trivselskapende** og **miljøvennlig fritidsaktivitet** bevares og fremmes.»

Mål / prioritering for offentlig friluftsförvaltning?

– **ikke** en ramme for ALLEMANNSRETTE

Allemannsrett: En rett?

Eiendomsrett (grunn)

Bruksrett/servitutt

(Adgang gitt ved offentlig vedtak/plan)

Allemannsrett

Handlinger loven ikke nevner

Handlinger loven forbyr

Handlinger som er straffbart

Handlinger som faktisk straffes

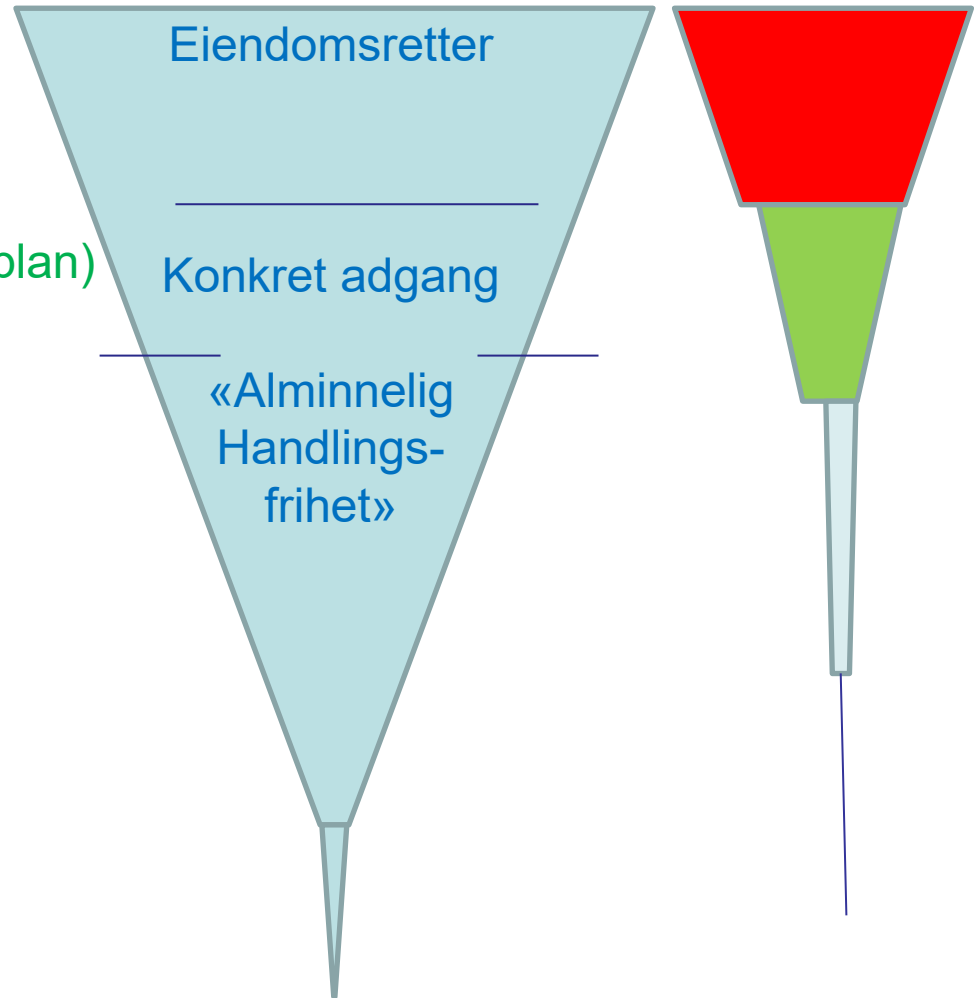
HANDLINGSFRIHET

Eiendomsretter

Konkret adgang

«Alminnelig
Handlings-
frihet»

LOVENS BESKYTTELSE

Forholdet til klassisk naturvern

- Begreper: («Natur», «Biomangfold», «Føre var»).
- Virkemiddel; hold folk vekk !
- Problemer løses praktisk!
(Hvis du ikke har noe problem – ikke løs det!)

Kompetanse / representasjon?

Hvem representerer allemannsretten?

Direktoratet for naturforvaltning (DN) - ca. 350 medarbeidere.

Fragmentasjon og «teoretisk regler»

Forholdet til klassisk naturvern

- «Føre var» er ikke «worst case»
- Enkle regler for samboerskap i utmarka.
- Et «problem» er ikke en «konflikt» (= løsning enten–eller; i lov)
- Problemer løses praktisk!
(Hvis du ikke har noe problem – ikke løs det!)

- Jakt
- «Landbruk»
- Retorisk «bygdeinteresser» (det nye bygdedyret) = eierinteresser vs. Allmennhet / byfolk «fremmede»
- Klassisk naturvern

Problem:

UVITENHET og faktiske uklarheter

Kunnskapsløshet

Villet/taktisk/politisk kunnskapsløshet

Lite operative konfliktløsingsssystem

ALLMUEN – INTERESSER – SEKTORER

VERDENSBILDER

SNUSFORNUFT

men: Alle bruker allemannsretten

**“Hvis du ikke har noe problem
ikke løs det”**

**“Løsningen av et lite problem
blir fort en stor konflikt”**

**Er du usikker på hva du skal gjøre
- ikke gjør skade**